

Stichting Huygens-Fokker
centrum voor microtonale muziek

Beleids- en activiteitenplan 2013-2016

Stichting Huygens-Fokker
centrum voor microtonale muziek

Muziekgebouw aan 't IJ
Piet Heinkade 5
1019 BR Amsterdam
Tel.: +31(0)6 31 37 97 04
Web: www.huygens-fokker.org
E-mail: info@huygens-fokker.org

Inhoud

Inleiding

Wat is microtonale muziek?	3
Geschiedenis	3

Organisatieprofiel

Interne analyse	4
Externe analyse	4
Missie	5
Visie	5
Doelstellingen	5
Artistiek team	5

Strategie

Concerten	6
Lezingen	6
Workshops	6
Educatieprogramma	6
Internationalisering	7
Website	7
Archief	8

Inleiding

Wat is microtonale muziek?

Het begrip microtonale muziek staat voor muziek die op enigerlei wijze afwijkt van de traditionele Westerse toonsverhoudingen. Het is een cultuurhistorisch begrip en vertegenwoordigt een markante verzameling van historische en hedendaagse muzikale stromingen, die zich op verschillende wijzen met succes heeft weten te ontdoen van de grenzen van de gelijkzwevende stemming met twaalf tonen per octaaf, de stemming die de Westerse muziek sinds de achttiende eeuw op eenzijdige wijze heeft gedomineerd. Microtonale muziek laat de Westerse componist, musicus en luisteraar de mogelijkheden en onmogelijkheden van het muzikale toonstelsel horen en verandert de kijk op het twaalftonige stelsel.

Geschiedenis

Het was de Nederlandse natuurkundige Professor Adriaan D. Fokker (1887-1972) die in 1960 de Stichting Nauwluisterendheid in het leven riep. Zijn grote belangstelling voor het 31-toonssysteem bracht een ware 31-toonsbeweging voort. Fokker baseerde zich op de beschrijving van dit toonstelsel die Christiaan Huygens in 1691 in zijn *Lettre touchant le cycle harmonique* verschaftte. Rondom het door Fokker in 1950 ontwikkelde 31-toonsorgel in het Teylers Museum te Haarlem ontstond een breed scala aan activiteiten, zoals lezingen, concerten en workshops. Fokker wist tal van componisten en musici te interesseren voor het 31-toonssysteem. Componisten als Peter Schat, Henk Badings, Alois Hába en Ivan Wyschnegradsky leverden belangrijke bijdragen aan de 31-toonsliteratuur.

In 1967 werd de naam van de stichting gewijzigd in de Stichting Huygens-Fokker en de stichting werd een centrum voor microtonale muziek. Het streven naar en opzetten van een breder georiënteerd centrum voor microtonaliteit in het algemeen was evident, aangezien de grote verdiensten van Adriaan Fokker vele musici, componisten en geïnteresseerden inspireerden om zich via het 31-toonssysteem van Christiaan Huygens tevens in te zetten voor andere microtonale toonsystemen en toongeslachten, die al dan niet in het verlengde lagen.

De beperkte financiële middelen noopten het bestuur naar nieuwe mogelijkheden te zoeken voor de realisatie van de plannen. Deze dienden zich aan in 1990, toen Muziekcentrum De Ysbreker in Amsterdam de Stichting Huygens-Fokker uitnodigde om de concerten met hedendaagse microtonale muziek te laten plaatsvinden in De Ysbreker en het kantoor en documentatiecentrum van de stichting te vestigen aan de Weesperzijde in Amsterdam. De Ysbreker toonde zich bovendien bereid om in coproductie met de stichting grotere projecten te realiseren. Dit samenwerkingsverband betekende een grote stap vooruit in de verbreiding van de microtonale muziek, aangezien met deze concerten en projecten een veel grotere publieksgroep bereikt kon worden.

Sinds 2005 is de Stichting Huygens-Fokker gevestigd in het Muziekgebouw aan 't IJ en bevindt zich daardoor in de directe nabijheid van het hart van de Amsterdamse hedendaagse muziek én de locatie waar het vernieuwde Fokker-orgel in mei 2009 een definitieve plaats heeft gekregen. Meer dan ooit vinden hier activiteiten plaats die door geïnteresseerden in binnen- en buitenland worden bezocht. Tevens ontwikkelt de stichting vanuit deze locatie haar positie in Europa als toonaangevend centrum voor microtonale muziek verder.

In 2008 heeft de stichting besloten zich meer dan ooit te presenteren als kenniscentrum voor microtonaliteit. Kennis uitdragen is hierbij het hoofddoel geworden. De concerten, de presentaties, de lezingen, het archief, de website, de bibliotheek, het educatieprogramma, de workshops en het unieke Fokker-orgel zijn middelen daartoe.

Omdat jonge en gevestigde componisten en musici microtonaliteit in de 21ste eeuw steeds meer zijn gaan zien als een noodzakelijke en vanzelfsprekende uitbreiding van hun mogelijkheden om hun muzikale zeggingskracht gestalte te geven, en door de voortdurend groeiende belangstelling voor microtonaliteit vanuit het muzikale veld, is Stichting Huygens-Fokker derhalve van grote waarde gebleken voor de vele geïnteresseerden in microtonale muziek.

Organisatieprofiel

Interne analyse

Sterke punten

- Tijdens het bijna 50 jarige bestaan van Stichting Huygens-Fokker, heeft zij zich ontwikkeld tot een kenniscentrum dat in het bezit is van een rijk archief met unieke documentatie over microtonaliteit. In het archief bevinden zich onder andere handgeschreven briefwisselingen van Fokker met diverse beroemde componisten en musici, waaronder Yehudi Menuhin, Pierre Boulez, Edgar Varèse, Peter Schat, Willem Pijper, Louis Andriessen, Alois Hába, Henk Badings, etc.
- Stichting Huygens-Fokker is in het bezit van een collectie bijzondere microtonale muziekinstrumenten. Met name het 31-toonsorgel dat door Adriaan Fokker naar een vinding van Christiaan Huygens is ontwikkeld is een uniek exemplaar. Dit is het enige akoestische 31-toonsorgel ter wereld. Naast het Fokker-orgel bezit de Stichting Huygens-Fokker nog meer microtonale instrumenten, waaronder de Carrillo-piano (96-toonspiano) twee archifoons (31-toonsklavieren), twee enharmonische trompetten, een 31-toonsgitaar (akoestisch en elektrisch), etc.
- Stichting Huygens-Fokker heeft door de jaren heen een groot microtonaal netwerk opgebouwd over de hele wereld, waarmee vanuit verschillende werelddelen kennis werd uitgewisseld. Zo is er contact met microtonale organisaties uit onder andere New York, Los Angeles, Parijs, Helsinki, Sint Petersburg, Boston en London. Dit leidt geregeld tot lezingen, concerten en periodieke publicaties.
- Al jaren organiseert Stichting Huygens-Fokker met regelmaat concerten met louter microtonale muziek. Dit is bijzonder omdat deze buiten onze concerten zelden worden georganiseerd.
- De composities die tijdens de concerten gespeeld worden zijn zeer divers, waardoor Stichting Huygens-Fokker aantoonde dat microtonaliteit zich uitspreidt over een heel breed spectrum van de muziek. De concertserie is niet gericht op een muzieksoort, maar op de bouwstenen van de muziek, namelijk 'n andere verdeling van het octaaf. Hierdoor is er in bijvoorbeeld onze concertserie zowel geïmproviseerde muziek en blues te beluisteren, als oude en hedendaagse klassieke muziek.

Zwakke punten

- Om de hoofddoelstelling van de stichting te realiseren, namelijk het uitdragen van kennis over microtonale muziek, dient de stichting over voldoende financiële middelen te beschikken om concerten (één van de belangrijkste middelen om deze kennis over te dragen) te kunnen organiseren. Momenteel ontbreken deze voor een deel en is de stichting intensief bezig nieuwe middelen te vinden.
- Het 16-meter brede Fokker-orgel, dat geplaatst is in de Kleine Zaal, kan niet verplaatst worden, waardoor concerten buiten het Muziekgebouw onmogelijk zijn. Slechts met het historische doch gemoderniseerde draagbare Fokker-orgelklavier, dat gebruikt maakt van samples van het orgel, in combinatie met ons Ensemble SCALA kunnen microtonale concerten in binnen- en buitenland gegeven worden.
- Het archief dient in de nabije toekomst gemoderniseerd te worden, aangezien er sinds de verhuizing in 2005 een onduidelijk overzicht is van wat zich in het archief bevindt. Verder zijn delen van het archief inmiddels zo historisch geworden, dat het noodzakelijk is om deze documenten tijdig te conserveren en te digitaliseren.

Externe analyse

Kansen

- Stichting Huygens-Fokker is de enige organisatie die volledig is georiënteerd op het gebied van microtonale muziek. Er is dus geen andere organisatie die vergelijkbare expertise en kennis heeft en op verschillende wijzen kan uitdragen.
- In mei 2009 werd de restauratie van het Fokker-orgel en plaatsing daarvan in de Kleine Zaal van het Muziekgebouw aan 't IJ voltooid. Vanaf dat moment is dit bijzondere 31-toonsorgel gebruikt tijdens concerten en fungeerde het tevens als visitekaartje van Stichting Huygens-Fokker.

- Het Muziekgebouw aan 't IJ is bereid om Stichting Huygens-Fokker voor in ieder geval zes concerten uit te kopen tijdens seizoen 2014-2015. Met o.a. deze serie concerten kan de stichting weer het belang van 'een ander geluid' in zowel de oude als de nieuwe muziek onder de aandacht brengen.

Bedreigingen

- Wanneer er onvoldoende financiële middelen gevonden worden kan de stichting onder andere geen concerten meer organiseren. We kunnen onze reserves, die bedoeld zijn voor groot onderhoud aan het orgel, niet verder aanspreken. Dit brengt ook de stichting als beheerder van het Fokker-orgel in gevaar.
- Een dergelijk uniek instrument als het Fokker-orgel zal zonder bespeling ervan in de vorm van concerten, feitelijk nutteloos zijn. Tevens zal het gedachtegoed en Nederlands erfgoed van Christiaan Huygens nog slechts op papier te bewonderen zijn.

Missie

Stichting Huygens-Fokker wil kennis over microtonale muziek ontwikkelen, verbreden en beschikbaar stellen. Om kennisoverdracht te verwezenlijken organiseert Stichting Huygens-Fokker diverse activiteiten waarbij verschillende doelgroepen worden benaderd.

Visie

Stichting Huygens-Fokker wil dat de samenleving zich bewust is van het verschil tussen het gangbare gelijkzwevende 12-toonsstelsel en de diverse microtonale toonstelsels.

Doelstellingen

- Stichting Huygens-Fokker wil gemiddeld negen concerten per jaar organiseren.
- Bij concerten die worden georganiseerd wil Stichting Huygens-Fokker de komende jaren een gemiddelde zaalbezetting hebben van 75% per concert.
- Stichting Huygens-Fokker wil de komende jaren een groei van concertbezoekers van 20% bewerkstelligen.
- Jaarlijks wil Stichting Huygens-Fokker zes concertinleidingen geven.
- Stichting Huygens-Fokker wil de komende twee jaar op minstens 4 conservatoria een lezing over microtonaliteit hebben gegeven.
- Over een jaar bestaat er een educatieprogramma (de MicroToy) voor kinderen tot 14 jaar waarbij de unieke mogelijkheden van het Fokker-orgel met Sony Wii-techniek eenvoudig door kinderen ontdekt kan worden (i.s.m. de Klankspeeltuin).
- De komende jaren wil Stichting Huygens-Fokker met meerdere conservatoria vast contact hebben.
- Op jaarbasis wil Stichting Huygens-Fokker minstens drie presentaties geven op verschillende conservatoria/universiteiten/cultuurcentra.
- Zoals in 2011 wil Stichting Huygens-Fokker in 2015 wederom een internationaal microtonaal festival organiseren, genaamd *MicroFest Amsterdam 2015*.
- De komende jaren wil Stichting Huygens-Fokker de vernieuwde website verder uitbreiden, verdiepen en van aansprekende voorbeelden (geluid en film) voorzien.
- Het archief moet de komende gedigitaliseerd worden en zover mogelijk op onze website gepubliceerd worden.

Artistiek team

Het bestuur bestaat op dit moment uit Dr. Ir. Rozalie Hirs (voorzitter), Dr. Bob Gilmore en Ned McGowan (penningmeester). In het voorjaar van 2014 is helaas Henk Borgdorff afgetreden. Toegetreten zijn René Uijlenhoet (secretaris) en Babette Greiner. De stichting bezit met hen een deskundig en slagvaardig bestuur. Sinds 2007 staat de Stichting Huygens-Fokker onder leiding van Sander Germanus, die zich de afgelopen jaren heeft ontwikkeld tot een specialist op het gebied van microtonaliteit. Germanus studeerde saxofoon en compositie aan resp. het conservatorium van Amsterdam en van Rotterdam (1988-1998) en microtonaliteit aan het Orpheus Instituut Gent (1999-2005).

Strategie

Concerten

Stichting Huygens-Fokker wil concerten organiseren waarin uitsluitend microtonale muziek (zoals ook oude muziek, gestemd in afwijkende temperaturen) gespeeld zal worden. Er zullen de komende jaren verschillende concerten worden georganiseerd door Stichting Huygens-Fokker.

Drie mogelijke concertvormen zijn:

1. Concerten uitgevoerd op het Fokker-orgel.
2. Concerten uitgevoerd door musici/ensembles in combinatie met het Fokker-orgel.
3. Concerten uitgevoerd door musici/ensembles gespecialiseerd in microtonaliteit.

Zes Fokker-orgelconcerten tijdens seizoen 2014-2015 staan al vast. Hierin komen verschillende gasten langs, worden er werken gespeeld op andere microtonale instrumenten en klinkt het Fokker-orgel als onderdeel van Ensemble SCALA (7 musici).

Lezingen

Stichting Huygens-Fokker wil graag kennis over microtonale muziek verspreiden. Daarom zal de stichting onder andere presentaties en lezingen organiseren.

Mogelijke onderwerpen kunnen zijn:

- Historisch overzicht van de microtonaliteit
- Musicologen over een specifiek onderwerp binnen de microtonale muziek
- Componisten spreken over hun eigen werk

Verder is er het idee om ook 'lecture performances' te geven: lezingen waar een uitvoerder bij aanwezig is die live demonstraties van microtonale muziek kan geven. Eventueel in combinatie met een inleiding op microtonaliteit door artistiek leider Sander Germanus. In deze inleiding vertelt hij over de basisprincipes van de microtonale muziek. Deze lezingen kunnen gegeven worden op universiteiten, conservatoria en cultuurcentra.

Onder de lezingen vallen in principe ook de inleidingen op de concerten die Stichting Huygens-Fokker organiseert. Deze zullen voor aanvang van een concert worden gegeven in de Kleine Zaal van het Muziekgebouw aan 't IJ.

Workshops

Om de microtonale muziek tastbaar te maken, wil Stichting Huygens-Fokker workshops organiseren. Er zijn de volgende ideeën voor workshops:

- Workshop "Hoe gebruik ik softwareprogramma's voor microtonale composities". Het gaat hierbij vooral om softwareprogramma Scala (zie website H-F). De bedenker Manuel Op de Coul zou eventueel deze workshops kunnen geven.
- Workshops die zijn toegespitst op het spelen van microtonen op een specifiek akoestisch instrument. Deze workshop kan gegeven worden op conservatoria.
- Algemene workshop over microtonaliteit, waarbij er naast het geven van een historisch overzicht van de microtoon tevens actieve opdrachten worden gegeven om zo de microtonaliteit in praktijk te brengen. Deze microtonale workshop zal de grenzen van de verschillende muziekdisciplines overschrijden, waardoor alle muziekstudenten uit de diverse muzikale richtingen (klassiek, jazz, pop, etc.) kunnen deelnemen. Ook deze workshop kan aan conservatoria gegeven worden.

Educatieprogramma

Voor kinderen tot 14 jaar wil de stichting, in samenwerking met de Klankspeeltuin in het Muziekgebouw aan 't IJ, een activiteit rond het Fokker-orgel ontwikkelen, de MicroToy genaamd. Door het gebruik van computergestuurde presets kan dit unieke 31-toonsorgel aangestuurd worden via Sony Wii-techniek. Kinderen kunnen vervolgens door bepaalde bewegingen te maken de juiste motiefjes harmonisch samen laten vallen en het orgel op

wonderlijke wijze laten klinken. Hierdoor ontdekken ze frisse klanken en experimenteren ze met microtonale harmonieën. Er wordt zo in een vroeg stadium een nieuw publiek aangeboord voor onze toekomstige activiteiten.

Internationalisering

Microtonale muziek komt in allerlei verschillende vormen over de hele wereld voor. Van klassiek tot modern en van jazz/pop tot wereldmuziek. Microtonaliteit is toe te passen op feitelijk iedere muziekstijl. Mondiaal gezien bestaat er een netwerk van organisaties die zich toespitsen op microtonale muziek, waarbinnen Stichting Huygens-Fokker vanuit Nederland een zeer belangrijke plaats inneemt. Ook in de Verenigde Staten is de microtonale variëteit heel groot. Stichting Huygens-Fokker heeft de ambitie om in 2015 wederom een microtonaal festival te organiseren waar diverse muziekstijlen in samenkomen. Voor dit festival wil Stichting Huygens-Fokker de contacten uitbouwen zodat onze concerten eventueel ook in het buitenland een vervolg kunnen krijgen.

Website

Sinds enkele jaren is de vernieuwde website van Stichting Huygens-Fokker online; een site waar iedereen terecht kan die meer te weten wil komen over microtonaliteit of over Stichting Huygens-Fokker. Tevens kan men er terecht voor naslagwerk, historisch materiaal en informatie over de activiteiten van de stichting. De komende jaren zal de website verder worden uitgebreid, onder meer met veel artikelen en andere informatie.

Archief

Het archief wordt in de toekomst gedigitaliseerd, geïndexeerd en gemoderniseerd. Momenteel ontbreekt het regelmatig aan logica binnen het archief, waardoor sommige documenten niet eenvoudig terug te vinden zijn. Naast het archief beschikt Stichting Huygens-Fokker over een muziekbibliotheek met uitsluitend microtonale composities. Deze composities moeten met het archief één groot toegankelijk naslagwerk worden. Hierbij zullen de bibliotheek en het archief beter op elkaar afgestemd worden. Om de toegankelijkheid van het archief te vergroten komt er een zoekmachine via internet, zodat geïnteresseerden kunnen opzoeken wat de stichting in haar collectie heeft. Het archief en de muziekbibliotheek is te vinden op het kantoor van Stichting Huygens-Fokker in het Muziekgebouw aan 't IJ. De stichting wordt regelmatig bezocht door musici en geïnteresseerden die inzage willen hebben in het archief of de muziekbibliotheek.